

Боднарчук Тетяна Михайлівна, адміністратор сектору надання адміністративних послуг Свалявської районної державної адміністрації

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ОСІБ, ПОСТРАЖДАЛИХ ВНАСЛІДОК АВАРІЇ НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС

Чорнобильська катастрофа торкнулася долі мільйонів людей. У багатьох регіонах, на величезних територіях виникли нові економічні та соціальні умови. Відтак створення системи надійного захисту людей від її наслідків потребує залучення значних фінансових, матеріальних та наукових ресурсів.

Необхідно зазначити, що державна політика в галузі соціального захисту потерпілих від Чорнобильської катастрофи та створення умов проживання і праці на забруднених територіях базується на принципах:

- пріоритету життя та здоров'я людей, які потерпіли від Чорнобильської катастрофи, повної відповідальності держави за створення безпечних і нешкідливих умов праці;

- використання економічних методів поліпшення життя шляхом проведення політики пільгового оподаткування громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та їх об'єднань;

- комплексного розв'язання завдань охорони здоров'я, соціальної політики і використання забруднених територій на основі державних цільових програм з цих питань й урахування інших напрямів економічної та соціальної політики;

- здійснення заходів щодо професійної переорієнтації та підвищення кваліфікації постраждалого населення, повного відшкодування шкоди особам,

які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи;

- забезпечення координації діяльності державних органів, що вирішують різні проблеми соціального захисту постраждалого населення, а також співробітництва і проведення консультацій між державними органами і постражданими;

- міжнародного співробітництва в галузях охорони здоров'я, соціального захисту, охорони праці, використання світового досвіду організації роботи з цих питань.

Особами, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи є, з одного боку, учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС – громадяни, які брали безпосередню участь у ліквідації аварії та її наслідків, з іншого боку – потерпілі від Чорнобильської катастрофи – громадяни, включаючи дітей, які зазнали впливу радіоактивного опромінення внаслідок Чорнобильської катастрофи. При цьому до потерпілих від Чорнобильської катастрофи належать:

- евакуйовані із зони відчуження (в тому числі особи, які на момент евакуації перебували у стані внутрішнього розвитку, після досягнення ними повноліття), а також відселені із зон безумовного (обов'язкового) і гарантованого добровільного відселення;

- особи, які постійно проживали на територіях зон безумовного (обов'язкового) та гарантованого добровільного відселення на день аварії або про-

жили за станом на 1 січня 1993 р. на території зони безумовного (обов'язкового) відселення не менше двох років, а на території зони гарантованого добровільного відселення – не менше трьох років, та відселені або самостійно переселилися з цих територій;

– особи, які постійно проживають або постійно працюють чи постійно навчаються у зонах безумовного (обов'язкового) та гарантованого добровільного відселення, за умови, що вони за станом на 1 січня 1993 р. прожили або відпрацювали чи постійно навчалися у зоні безумовного (обов'язкового) відселення не менше двох років, а у зоні гарантованого добровільного відселення – не менше трьох років;

– особи, які постійно проживають або постійно працюють чи постійно навчаються на території зони посиленого радіоекологічного контролю, за умови, що вони за станом на 1 січня 1993 р. прожили або відпрацювали чи постійно навчалися у цій зоні не менше чотирьох років;

– особи, які працювали з моменту аварії до 1 липня 1986 р. не менше 14 календарних днів або не менше трьох місяців протягом 1986–1987 рр. за межами зони відчуження на роботах з особливо шкідливими умовами праці (за радіаційним фактором), пов'язаними з ліквідацією наслідків Чорнобильської катастрофи, що виконувалися за урядовими завданнями;

– особи, які досягли повноліття, та яким у дитячому віці встановлено причинний зв'язок інвалідності з наслідками Чорнобильської катастрофи, за умови проходження переогляду у спе-

ціалізованій медико-соціальній експертній комісії.

Держава бере на себе відповідальність за завдану шкоду громадянам та зобов'язується відшкодувати їй за: пошкодження здоров'я або втрату працездатності громадянами та їх дітьми, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; втрату годувальника, якщо його смерть пов'язана з Чорнобильською катастрофою; матеріальні втрати, що їх зазнали громадяни та їх сім'ї у зв'язку з Чорнобильською катастрофою, відповідно до чинного законодавства.

На державу покладаються також зобов'язання щодо своєчасного медичного обстеження, лікування і визначення доз опромінення учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та потерпілих від Чорнобильської катастрофи.

Усі громадяни, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС, відповідно до встановлених категорій мають право на пільги та компенсації. Так, постраждалі I–IV категорій мають право на:

– безплатне придбання ліків за рецептами лікарів;

– безплатне позачергове зубопротезування (за винятком зубопротезування із дорогоцінних металів та прирівняних по вартості до них);

– позачергове щорічне надання санаторно-курортних путівок або одержання за їх бажанням грошової компенсації в розмірі середньої вартості путівки в Україні (для постраждалих I та II категорій путівки надаються безкоштовно, для III – пільгова путівка або компенсація 70% її вартості, для VI категорії – пільгова путівка або компенсація 50% її вартості). Відповідно до ст.

62 Закону України «Про Державний бюджет України на 2000 р.» виплата компенсації за путівку передбачена тільки для I категорії постраждалих та дітей;

– переважне право залишення на роботі у разі реорганізації виробництва;

– вступ поза конкурсом до вищих навчальних закладів, професійних навчально-виховних закладів з обов'язковим наданням гуртожитку на час навчання для тих, хто не має житла, гарантована виплата стипендії, підвищеної на 100%. Особи, які закінчили середні навчальні заклади з відзнакою, приймаються до вузів без екзаменів (за результатами співбесіди). Вони навчаються за рахунок держави;

– позачергове влаштування до закладів соціального захисту населення.

Більший рівень пільг визначений для постраждалих I та II категорій:

– знижка плати за житло в розмірі 50%;

– безкоштовне користування всіма видами міського та міжміського транспорту (крім таксі, в якому менше 9 посадочних місць) (ліквідатори I та II категорій);

– пільгове встановлення та користування телефоном (для I категорії, для сімей, які мають дитину-інваліда, якщо інвалідність пов'язана з Чорнобильською катастрофою);

– звільнення від сплати податків і мита всіх видів.

Ст. 30 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» визначає пільги для потерпілих дітей та їх батьків. Діти, до вступу їх до школи (до 8 років), пере-

бувають на повному державному забезпеченні: їх безплатно утримують у державних дошкільних закладах освіти. Вони забезпечуються санаторно-курортними путівками за місцем роботи одного з батьків. Потерпілі діти віком до 10 років забезпечуються путівками разом з одним із батьків за умови, що останні належать до постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Допомога на догляд за потерпілою дитиною до досягнення нею трьох років виплачується у подвійному розмірі допомоги, передбаченої законодавством України. Лікарняні листки по догляду за хворою дитиною віком до 14 років оплачуються у розмірі 100% заробітку незалежно від страхового стажу.

Учні середніх загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних закладів освіти, студенти коледжів та технікумів (училищ), розташованих на територіях радіоактивного забруднення, а також евакуйовані із зони відчуження, діти, які є інвалідами внаслідок Чорнобильської катастрофи, і ті, які проживали у зоні безумовного (обов'язкового) відселення з моменту аварії до прийняття постанови про відселення, отримують безплатне харчування. Дітям, які не харчуються в зазначених навчальних закладах, а також за всі дні, коли вони їх не відвідували, до досягнення повноліття виплачується грошова компенсація.

Відповідно до ст. 37 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» громадянам, які проживають на територіях радіоактивного забруднення, виплачу-

ються компенсації у зв'язку з обмеженням споживання продуктів харчування місцевого виробництва (30, 40, 50% мінімальної зарплати відповідно до зони). Працюючим на територіях радіоактивного забруднення провадиться відповідна доплата.

Компенсації за шкоду, заподіяну здоров'ю, особам, які стали інвалідами внаслідок Чорнобильської катастрофи, учасникам ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС та сім'ям за втрату годувальника здійснюються у вигляді одноразової виплати у таких розмірах:

- інвалідам I групи – 60 мінімальних заробітних плат;
- інвалідам II групи – 45 мінімальних заробітних плат;
- інвалідам III групи – 30 мінімальних заробітних плат;
- дітям-інвалідам – 10 мінімальних заробітних плат;
- сім'ям, які втратили годувальника, – 60 мінімальних заробітних плат;
- батькам померлого – 30 мінімальних заробітних плат.

Виплати здійснюються з мінімальної зарплати, яка склалась на момент встановлення інвалідності чи втрати годувальника протягом одного місяця з дня настання вказаного випадку. При цьому на кожного непрацевдатного члена сім'ї померлого годувальника, який був на його утриманні (крім дітей), призначається щомісячна компенсація в розмірі 50% мінімальної пенсії за віком незалежно від одержуваної пенсії.

Громадянам, які відмовляються переселятися із зон обов'язкового відселення у побудоване для них житло, в період їх подальшого проживання у радіоактивно забруднених зонах припиняється виплата пільг та компенсацій. На даний час в Україні збереглися і діють всі пільги та компенсації, зазначені в Законі України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи». Але фактично на практиці значна частина пільг не діє у зв'язку з тим, що фінансування зазначених програм не закладено у Державному бюджеті України.

Література:

1. Закон України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 р. № 791а-XII.
2. Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 р. № 796-12.
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про доплати і компенсації особам, які працюють в зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення після повного відселення жителів» від 30 червня 1998 р. № 982-98-п.
4. Аналітичні дані «Всебічна оцінка ризиків внаслідок аварії на ЧАЕС». – К., 1998.
5. Международные основные нормы безопасности для защиты от ионизирующих излучений и безопасного обращения с источниками излучения. – Вена: МАГАТЭ. – 1997. – 382 с.
6. Проект «Національної програми мінімізації наслідків Чорнобильської катастрофи на період 2001–2005 рр. та до 2010 р.».
7. Гусев О.П. Ключ аварійного захисту / О.П. Гусев. – К.: Видавничий центр «Друк». – 2006. – 271 с.